

JERZY DZILIŃSKI

Wyniki badań przedaukcyjnych buhajów i próba charakterystyki środowisk hodowlanych bydła w woj. olsztyńskim

Z Pracowni Fizjologii i Patologii Rozrodu ZHW w Olsztynie

Materiał do badań stanowiły buhajki zgłoszone do 10 aukcji buhajków hodowlanych w czasie od 4.XII. 1969 r. do 26.VI.1972 r. Badania i ocenę przeprowadzono zgodnie z Instrukcją w sprawie badania i oceny przydatności rozplodowej buhajków z dnia 24.XII. 1968 r. Z typowanych przez Wojewódzką Stację Oceny Zwierząt 637 buhajów do badań lekarsko-weterynaryjnych przedstawiono 572 zwierzęta, z których za zdadne do rozplodu uznano 508 szt., odroczone 45 szt., 19 sztuk oceniono jako niezdatne do rozplodu. Łączna zatem ilość buhajów nie dopuszczonych do aukcji wynosiła 64 szt., co stanowiło 11,8% buhajów badanych. Znanie mi wyniki innych badań tego zagadnienia przedstawia tab. 1.

Tab. 1. Wyniki badań przedaukcyjnych buhajów

Autor	Rok badania	% zastrzeżeń
Karres	1956	23,2
Faulkner i Hill	1957	22,2
Van der Sluis	1960	20,6
Aehnell i Siffmar	1961	17,0
Bronzeit	1963	12,5
Romaniuk i wsp.	1965	10,33
Romaniuk i wsp.	1966	22,9
Romaniuk i wsp.	1967	15,5
Tyrpe	1967	13,2
Romaniuk i wsp.	1968	12,0
Romaniuk i wsp.	1969	16,26
Bach i wsp.	1969	34,8
Stendal 197	1972	19,85
Böhme i Tyrpe	1973	19,85

Procent odrzuconych buhajów, podobnie jak w badaniach Romaniuka i wsp. (1) różny w poszczególnych latach i nawet aukcjach jest stosunkowo niski, ale wobec braku reklamacji na jakość dopuszczonych do rozplodu buhajów wydaje się, że selekcja była prowadzona właściwie. Przyczyny niedopuszczenia buhajów do rozplodu przedstawia tab. 2. Jeżeli posiadanie odpowiednich rozplodników jest jednym z podstawowych warunków utrzymania płodności stad i podniesienia hodowli, to ich produkcję można uważać za pewnego rodzaju prezentację hodowców oraz miarę ich wkładu w ogólną poprawę pogłowia bydła.

Hodowców bydła w województwie olsztyńskim można podzielić na pięć grup:

1. Państwowe Ośrodki Hodowli Zarodowej (POHZ) — gospodarstwa wielkotowarowe, których zadaniem jest dostarczanie zwierzęcego materiału zarodowego. Są to gospodarstwa wieloobektowe o wykwalifikowanej kadrze inżynieryjno-technicznej i dobrze wyposażonej obsłudze zwierząt. Odchów buhajków prowadzony jest w wydzielonych wychowalniach w typowych lub adaptowanych pomieszczeniach. Warunki sanitarno-higieniczne wychowalni budzą jednak wiele zastrzeżeń, co odbija się na odchowie cieląt.

2. Stadniny Koni (SK) — gospodarstwa wielkotowarowe, wieloobektowe, nastawione zasadniczo na hodowlę koni, przy wyspecjalizowanej kadrze inżynieryjno-technicznej prowadzące hodowlę bydła w ramach produkcji uzupełniającej. Odchów buhajków prowadzi się w wychowalniach młodzieży obok odchówu innych sztuk. Warunki typowe dla hodowli wielkostadnej.

Tab. 2. Przyczyny niedopuszczenia buhajów do rozplodu

Ogólna ilość buhajów nie dopuszczonych do rozplodu	z powodu					
	niedorozwój jąder	zmian w narządach rozrodczym	zaburzeń kopulacyjnych	zaburzeń spermatogenezy	słabego nasienia	Innych
64	2	5	17	6	23	11

3. Państwowe Gospodarstwa Rolne (PGR) — prowadzące w ramach produkcji zwierzęcej odchów buhajków od własnych krów. Odchów buhajków w tych gospodarstwach jest raczej związany z zamiłowaniami kadry kierowniczej i zootechnicznej. Buhajki odchowuje się w ogólnych wychowalniach młodzieży w warunkach hodowli wielkostadnej.

4. Inne gospodarstwa uspołecznione i specjalistyczne. Inne uspoł. prowadzące odchów buhajków w ramach produkcji dodatkowej, jeżeli posiadają odpowiedni materiał maceczny, dla poprawienia wyniku finansowego. Są to zwykle gospodarstwa jednoobektowe, lub posiadające tylko jeden obiekt prowadzący chów bydła. Buhajki odchowywane są obok innego przychówku.

5. Rolnicy indywidualni (gospod. ind.) posiadający średnie i większe gospodarstwa rolne prowadzone zwykle bardzo dobrze, którzy hodowlę bydła prowadzą nie tylko jako dochodową dla nich gałąź produkcji, ale także z osobistego zamiłowania. Uzyskanie wysokiej oceny punktowej i sprzedaż buhajka na aukcji stanowiło dla większości tych hodowców kwe-

Tab. 3. Wykorzystanie posiadanej ilości matek buhajów i procentowy udział w obsadzie aukcji przez poszczególne grupy hodowców

Grupa hodowców	Ilość posiadanych przez nich krów zarodowych (matek buhajów)	Ilość buhajków dostarczonych na aukcję	Ilość krów utrzymywanych na dostarczenie 1 buhajka na aukcję w stosunku rocznym	Procentowy udział w obsadzie aukcji
POZH	298	144	5,15	29,82
SK	220	42	13,07	8,69
PGR	202	18	28,05	3,73
Inne uspołecznione	148	12	30,80	2,48
Gosp. indywidualne	387	267	3,60	55,28

Tab. 4. Wyniki badań i oceny przydatności rozplodowej buhajów w poszczególnych grupach hodowców

Grupa hodowców	Ilość buhajów typowanych do aukcji wg katalogu	Przedstawiono do badań lek.wet.	W badaniu lek.wet.			Dostarczona na aukcję	% buhajów odroczo-nych i nieuznanych w stosunku do badań
			uznano za datne do rozplodu	odroczone	uznano za niezdadne do rozplodu		
POHZ	189	177	155	21	1	144	12,49
SK	67	52	43	7	2	42	17,30
PGR	27	24	19	3	2	18	20,83
Inne uspołecznione	20	17	14	2	1	12	15,00
Gosp. indywidualne	334	302	277	12	13	267	8,27
Razem:	637	572	508	45	19	483	11,18

stie prestiżową. Odchów buhajków w tych gospodarstwach, zwłaszcza lepszych, był w porównaniu z wychowem w gospodarstwach uspołeczniionych niemal luksusowy. Buhajki trzymane były w obszer-nych i czystych kojcach, karmione najlepszymi paszami nie-które do samej aukcji otrzymywały pełne mleko.

Każda z wymienionych grup hodowców posiadała pewną ilość krów buhajów — potencjał produkcyjny buhajków hodowlanych. Wykorzystanie jednak posiadanych możliwości produkcyjnych było w poszczególnych grupach nierównomierne co przedsta-wia tab. 3.

Wyniki badań i oceny przydatności rozplodowej buhajków w poszczególnych grupach hodowców przed-stawia tab. 4. Jako miarę jakości dostarczonych na aukcję buhajów przyjęto stan ich odchovu wyrażo-ny wagą na aukcji w stosunku do wymaganej oraz ilość uzyskanych punktów wg komisyjnej wyceny na aukcji. Stwierdzone różnice przedstawia tab. 5.

Tab. 5. Średnie nadwagi buhajów w stosunku do wagi wymaganej na aukcji i średnia ilość punktów uzyskiwanych przy komisyjnej wycenie buhajów w poszczególnych grupach hodowców

Grupa hodowców	Średnia nadwaga buhajów w stosunku do wagi wymaganej na aukcji (dzień życia $\times 1\text{ kg} + 35$) w kg	Średnia ilość punktów uzyskiwanych przy komisyjnej wycenie na aukcji
POHZ	+ 22,53	20,14
SK	+ 6,01	19,06
PGR	+ 8,81	19,84
Inne uspoł.	+ 17,77	19,72
Gosp. indywidualne	+ 25,41	20,65

Tab. 6. przedstawia ocenę ejakulatów badanych buhajów.

Tab. 6. Ocena ejakulatów badanych buhajów w poszczególnych grupach hodowców w wartościach średnich

Grupa hodowców	Objętość ejakulatu	Gęstość % 1 ml.	Zawartość anomalii pierwotnych	Zawartość anomalii wtórnych
POHZ	3,76	0,667 $\cdot 10^9$	2,20 %	9,45 %
SK	3,54	0,556 $\cdot 10^9$	2,31 %	8,98 %
PGR	2,53	0,737 $\cdot 10^9$	2,74 %	12,79 %
Inne uspoł.	3,59	0,689 $\cdot 10^9$	1,88 %	11,84 %
Gosp. indywidualne	3,62	0,714 $\cdot 10^9$	2,32 %	9,53 %

Omówienie wyników

Dominującą grupą producentów buhajów w woje-wództwie olsztyńskim były gospodarstwa indywidual-ne (55,28) i POHZ (29,81%). Pozostałe trzy grupy ho-dowców odgrywały w produkcji buhajków małą rolę (razem 14,91%). Posiadany materiał żeński do pro-dukcji buhajków był w największym stopniu wyko-rzystany przez hodowców indywidualnych (utrzyma-nie 3,6 krowy na jednego dostarczonego buhajka) i w prawidłowym stopniu przez gospodarstwa POHZ (5,15 krowy na jednego dostarczonego buhajka).

Pozostałe trzy grupy hodowców nie wykorzystywa-ły posiadanych możliwości. Ponadto buhajki od tych

hodowców dostarczone na aukcję odznaczały się niż-szym ciężarem i otrzymywały niższą ocenę punkto-wą. W badaniach przedaukcyjnych % buhajów uzna-nych za czasowo i trwale niezdadne do rozplodu był najwyższy. Sposób wychowu buhajków w grupach hodowców gospodarki uspołecznionej był zasadniczo jednakowy, właściwy dla gospodarstw wielkostad-nych z centrum uwagi skierowanym na całą grupę odchowywanych zwierząt, w której właśnie ginęła większość buhajków przydatnych dla dalszej hodowli z wyjątkiem POHZ gdzie buhajki hodowlane stano-wiły oddzielne grupy wychowu.

Inaczej przebiegał odchów w gospodarstwach indy-widualnych, gdzie każdy buhajek podlegał staran-nej opiece i żywieniu bez ograniczeń, aby na aukcji prezentował się jak najlepiej. Potencjalnie sprzyjało to zachowaniu dla rozrodu zwierząt o cechach niepo-żądanych jak np. mała odporność na niekorzystne czynniki otoczenia oraz drobne wady eksterieru zama-skowane wystawową kondycją stawianych przed ko-misją aukcyjną zwierząt.

Buhajki z gospodarstw indywidualnych po naby-ciu ich przez gospodarstwa wielkotowarowe i nawet PZUZ przeżywały ciężko okres adaptacyjny i spra-wiały nowonabywcom sporo kłopotów. Nie umiały korzystać z poidel automatycznych, nie chciały jeść kiszonki, będącego w dyspozycji siana i nawet stan-dardowych mieszanek pasz treściwych.

Ich okres adaptacyjny trwał kilka tygodni i był połączony zwłaszcza w pierwszym okresie ze znacz-nym spadkiem kondycji.

Wnioski

1. Wśród hodowców producentów buhajków w woj. olsztyńskim najsilniejsze grupy stanowiły gospodar-stwa indywidualne i Państwowe Ośrodki Hodowli Zarodowej.

2. Przeważająca ilościowo (55% obsady aukcji) ho-dowla indywidualna dzięki bardzo starannej pielęgnacji i dobremu żywieniu buhajków mogła sprzyjać przenikaniu do hodowli rozplodników o małej odpor-ności na choroby i niekorzystne wpływy środowiska, co mogło mieć wpływ na stan przyszłej populacji po-głowia bydła.

3. Organizacja Centralnych Wychowalni Buhajów przez zapewnienie jednakowych warunków żywienia i wychowu może przyczynić się właśnie do wykrycia osobników mało odpornych i ich wczesnej eliminacji.

4. Wojewódzka Stacja Oceny Zwierząt winna zwró-cić pilną uwagę na cieleta buhajki od matek utrzy-mywanych w SK, PGR, i gospodarstwach socjalistycz-nych, ponieważ te grupy hodowców niedostatecznie wykorzystywały posiadane możliwości odchowu bu-hajków do hodowli.

Piśmiennictwo

1. Romantuk J., Jaśkowski L., Maik H.: Medycyna Wet. 26, 418, 1970.
2. Böhm H., Tyrpe P.: Mh. Vet.-Med. 15, 570, 1973.
3. Haase H.: Mh. Vet.-Med. 15, 573, 1973.
4. Knoblanek H.: Mh. Vet.-Med. 14, 532, 1971.
5. Bach S., Haase H., Stemmler K. H.: Mh. Vet.-Med. 13, 489, 1971.

Adres autora: lek. wet. Jerzy Dziłiński, ul. 1-go Maja 6 m. 3, 14-100 Ostróda.